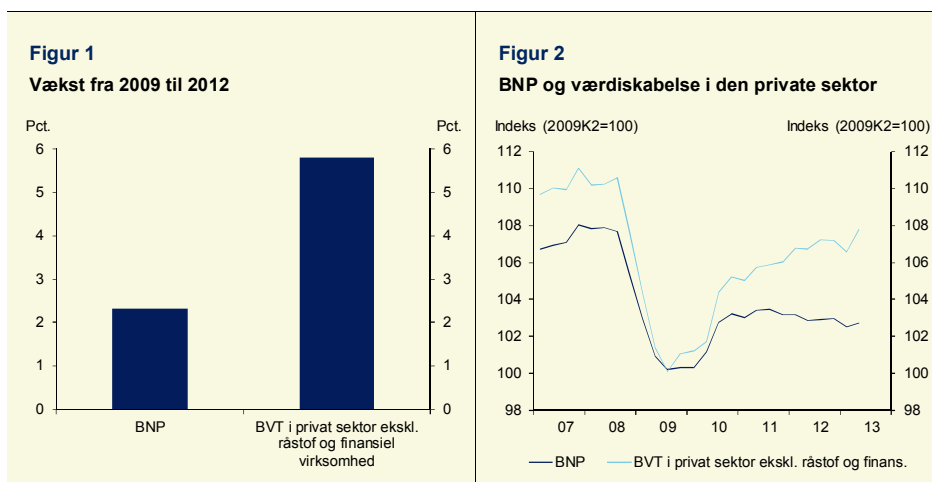

Vækst og beskæftigelse – genopretningen af dansk økonomi er bedre end sit rygte

Produktionen (BVT)¹ i en række private erhverv er vokset væsentligt mere end bruttonationalproduktet (BNP) de seneste 3 år. Det peger på, at genopretningen efter tilbageslaget i 2008-09 er kommet længere, end udviklingen i BNP giver indtryk af. Væksten i de private erhverv er også en væsentlig forklaring på, at beskæftigelsen har været ret konstant siden 2010, trods stilstand i BNP. Vækstsammensætningen har med andre ord været gunstig for beskæftigelsen. Bag udviklingen i BVT og beskæftigelse gemmer sig stadig den kendsgerning, at den underliggende vækst i produktiviteten er svag. Det hæmmer muligheden for øget velstand og velfærd på længere sigt.

Udviklingen i BNP peger umiddelbart på, at genopretningen af dansk økonomi efter tilbageslaget i 2008-09 er gået i stå de senere år. Samlet er BNP vokset med blot 2¼ pct. fra 2009 til 2012, og ser man på udviklingen gennem årene, har BNP praktisk talt været uændret siden slutningen af 2010, jf. figur 1 og 2.

Anm.: I figur 2 er det to kvartalers glidende gennemsnit.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

¹ I denne Økonomisk Analyse er ”produktion” anvendt som synonym for bruttoværditilvæksten (BVT).

Genopretningen er imidlertid noget bedre, når man dykker ned i tallene. Ser man på den private sektor ekskl. råstofudvinding og de finansielle erhverv, så har væksten i produktionen (BVT) været væsentligt større end i BNP. Samlet voksede BVT i disse dele af den private sektor således med godt 5½ pct. fra 2009 til 2012 – ca. 2½ gang mere end væksten i BNP. Modstykket er, at produktionen i både råstofudvinding og de finansielle erhverv har trukket ned i væksten i BNP.

Finansiell virksomhed og råstofudvinding påvirker BNP relativt meget, men udgør en mindre del af beskæftigelsen. Modstykket er et højt produktivetsniveau. Råstofudvinding er helt overvejende bestemt af udvindingen af olie og gas i Nordsøen og afspejler ikke i væsentligt omfang konjunkturernes. Som følge af aftagende udvinding i Nordsøen er BVT i råstofudvinding fortsat med at falde siden 2005 og har dermed bidraget negativt til væksten. Faldet i råstofudvindingen trak 0,4 pct.-point ud af væksten i den samlede BVT (og BNP) i 2012.

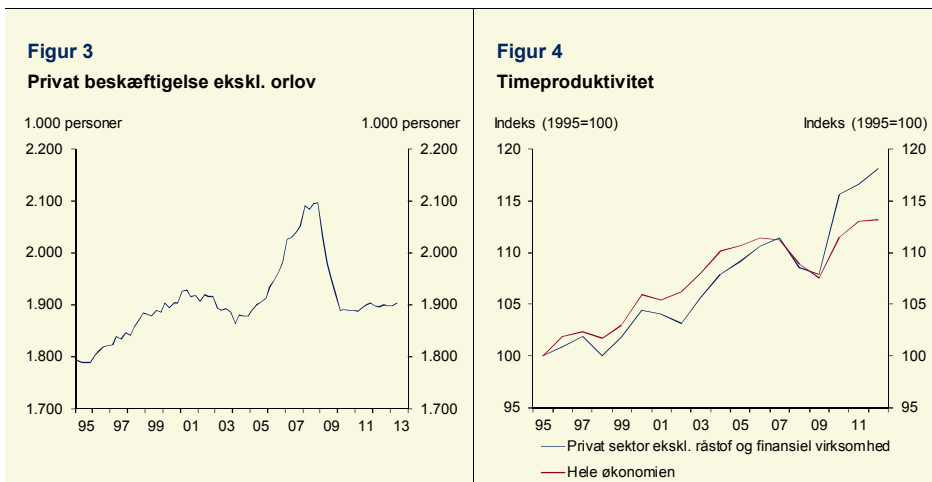
De finansielle erhverv har de senere år gennemgået en tilpasning efter den meget lempelige kreditgivning og balanceopbygning i årene op til tilbageslaget. Mens finansiell virksomhed i årene 2002 til 2008 i gennemsnit bidrog med ¾ pct.-point om året til væksten i den private sektor – blandt andet som følge af kraftigt stigende udlån – har erhvervet samlet fra 2010 til 2012 trukket ned i væksten, specielt i 2012.

Væksten i en række private erhverv har holdt beskæftigelsen oppe...

Væksten i den private sektor ekskl. råstofudvinding og de finansielle erhverv – som beskæftiger 95 pct. af de privatansatte – er en væsentlig forklaring på, at beskæftigelsen har været ret stabil siden 2010. Faktisk var den private beskæftigelse i starten af 2013 lidt højere end 3 år tidligere, *jf. figur 3*. Normalt vil en svag udvikling i BNP medføre et fald i beskæftigelsen på grund af den underliggende produktivetsfremgang. Men siden begyndelsen af 2010 har den samlede beskæftigelse været ret konstant. Så i lyset af den svage udvikling i BNP har den private og samlede beskæftigelse klaret sig godt.

Fremgangen i produktionen i den private sektor ekskl. råstofudvinding og finansielle erhverv har været stærk nok til både at holde beskæftigelsen oppe og indhente det store konjunkturbestemte fald i produktivitet i forbindelse med tilbageslaget i 2008-09, *jf. figur 4*. Ser man på timeproduktiviteten for hele økonomien, har udviklingen været mere sløj.

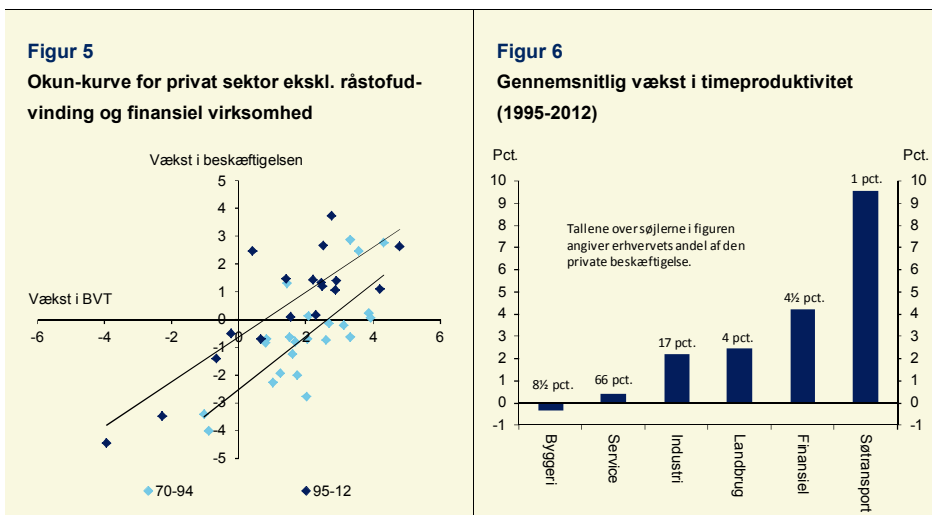
I forbindelse med finanskrisen var der et stort fald i timeproduktiviteten, da virksomhederne først med forsinkelse tilpassede medarbejderstaben til den lavere produktion. Som følge af den forholdsvis høje vækst i BVT samt en tilpasning af arbejdskraftanvendelsen er der i den private sektor ekskl. råstofudvinding og finansielle erhverv efterfølgende sket en vis indhentning af det konjunkturbetingede fald i produktivitet. En stigning i efterspørgslen vil dermed hurtigere kunne føre til, at virksomhederne får behov for at ansætte arbejdskraft.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

... men bagtæppet er en strukturel svag vækst i produktiviteten

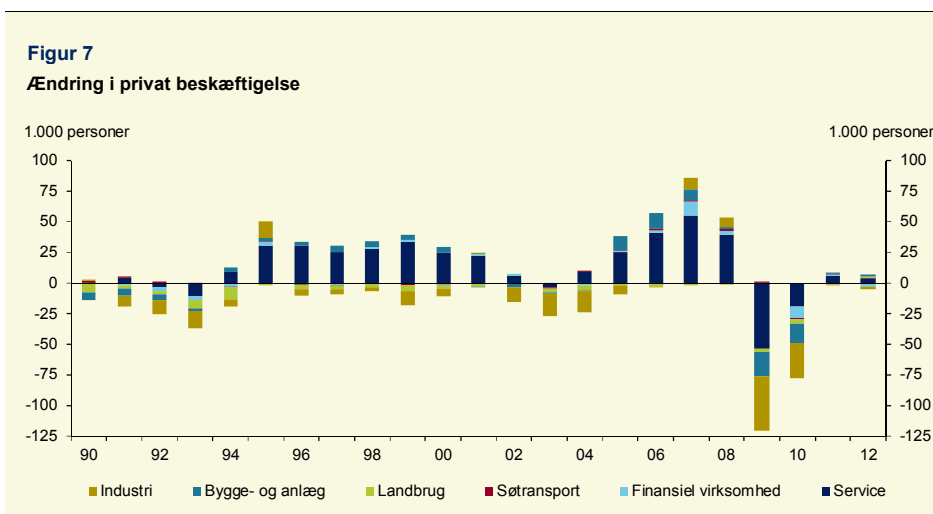
Produktivitetsudviklingen bestemmer i hvor høj grad en fremgang i produktionen på kort sigt medfører en stigning i beskæftigelsen. Sammenhængen kan illustreres ved den såkaldte Okun-kurve, jf. figur 5. Kurven viser, hvor meget beskæftigelsen ændres ved en given vækst i BVT. En analyse viser, at BVT-væksten nu i gennemsnit kun skal være ca. $\frac{3}{4}$ pct. for at trække beskæftigelsen op, mens BVT-væksten i perioden før 1995 skulle op over ca. $2\frac{1}{2}$ pct., før beskæftigelsen steg. Det afspejler at produktivitetsvæksten har været lav siden midten af 90'erne.

Anm.: For at tage højde for, at væksten påvirker arbejdsmarkedet med forsinkelse, er væksten i BVT vist som et gennemsnit over to år i figur 5. Service i figur 6 er ekskl. finansiel virksomhed og søtransport.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den overordnede lave produktivitetsvækst dækker over en uens udvikling i de enkelte erhverv. I serviceerhvervet har produktivitetsvæksten været særligt svag fra 1995 til 2012, *jf. figur 6*. Det har stor betydning for den samlede produktivetsudvikling, idet service ekskl. finansiel virksomhed og søtransport beskæftiger ca. 65 pct. af de privatansatte.

Samtidig er der en underliggende strukturel ændring over mod, at serviceerhvervene udgør en stadig større andel af økonomien. Det betyder, at fremgangen i beskæftigelsen traditionelt sker i serviceerhvervene, *jf. figur 7*. Både i landbruget og industrien er beskæftigelsen overordnet mindsket siden 1970.

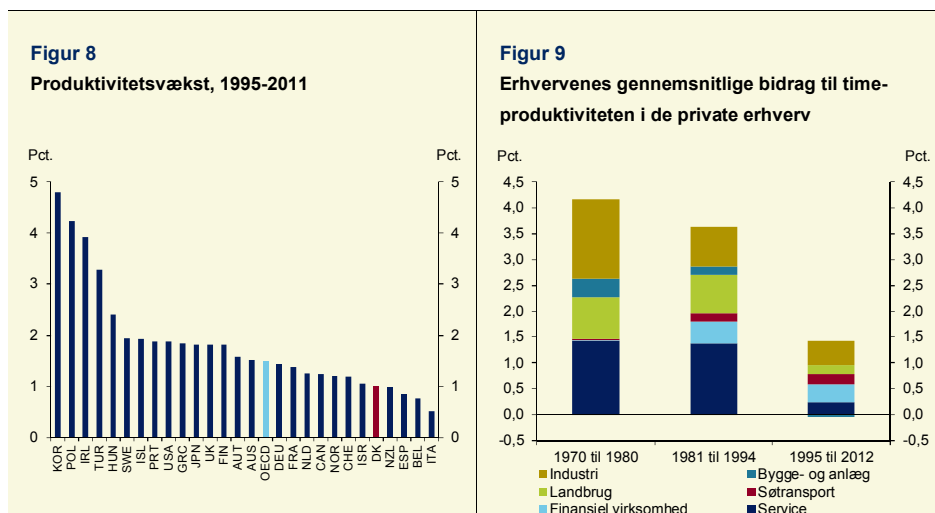

Udviklingen i velstand og velfærd hæmmes af svag vækst i produktiviteten

Øget produktivitet er den primære kilde til fremgang i velstand pr. dansker. Dermed hæmmer den lave produktivitetsvækst Danmarks fremtidige velstands- og velfærdsniveau. Sammenlignet med udlandet har produktivitetsvæksten været relativt svag i Danmark siden 1995, *jf. figur 8*.

Årsagen til den træge produktivitetsvækst skal primært findes i serviceerhvervet som knap nok har bidraget til fremgangen i den samlede timeproduktivitet i de private erhverv siden 1995 på trods af erhvervets store andel af den samlede beskæftigelse, *jf. figur 9*.²

² Ifølge Produktivitetskommissionen kan det meste af den relativt svage produktivitetsvækst i Danmark i forhold til udlandet forklares med en lav vækst i produktiviteten inden for de private serviceerhverv. Kommissionen anbefaler derfor blandt andet at forbedre konkurrenceintensiteten igennem større international konkurrence, forbedrede eksportmuligheder, mindske regulering, forbedre konkurrencelovgivning og lovgivning om arbejdsmarkedsklausuler, samt en bedre implementering af servicedirektivet i EU (som allerede har haft en mærkbar positiv effekt).

Anm.: I figur 8 er tallene for Danmark baseret på de seneste nationalregnskabstal, juni 2013. De resterende lande er fra OECD's opgørelse. Produktiviteten er målt som BNP per arbejdstime. I figur 9 er vist de private erhverv eksklusiv råstofudvinding og bolig. Produktivitetsudviklingen i bygge- og anlægserhvervet skal tolkes med varsomhed, da prisindekset ikke fanger kvalitetsforbedringer. Det samme er delvist tilfældet med serviceerhvervet, men Produktivitetskommissionen viser, at erhvervet også i nominal BVT har klaret sig dårligere end sammenlignelige lande siden 1995. Landbrugets bidrag til produktiviteten efter 1995 kan først vurderes efter hovedrevisionen af nationalregnskabet i 2014. Service er eksklusivt finansiell virksomhed og søtransport.

Kilde: OECD, Danmarks Statistik og egne beregninger.

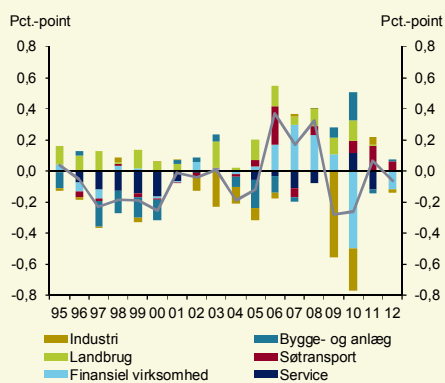
Tre forhold påvirker den samlede udvikling i timeproduktiviteten i hele økonomien. For det *første* væksten i timeproduktiviteten i de enkelte erhverv, og for det *andet* erhvervs andel af den samlede økonomi. Det *tredje* forhold er forskydninger i beskæftigelsen mellem de forskellige erhverv, da niveauet for produktiviteten kan være forskellig mellem erhvervene. Den sidste effekt har gennemsnitlig trukket ned i den årlige vækst i timeproduktiviteten med 0,1 pct.-point siden 1995, jf. figur 10. Før 1995 bidrog forskydninger med 0,2 pct.-point til væksten, og det er dermed ikke den primære årsag til den dårlige udvikling siden 1995.

Hovedparten af industrien er i direkte konkurrence med udenlandske virksomheder og er blandt andet derfor nødsaget til at øge deres produktivitet. Gode muligheder for eksport har samtidig øget stordriftsfordele. I takt med at erhvervet beskæftiger en mindre andel af den samlede beskæftigelse, bliver bidraget til den samlede produktivitet mindre, hvilket er medvirkende til at forklare industriens lavere bidrag siden 1995, jf. figur 9.

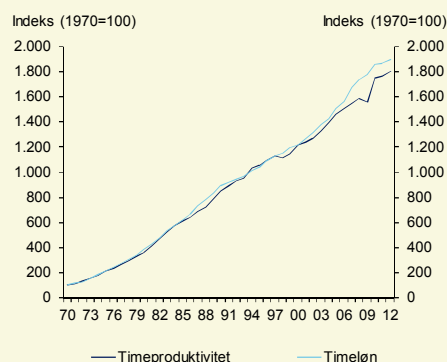
Omtrent 65 pct. af de privatansatte arbejder i serviceerhvervet mod 43 pct. i 1970. Bidraget fra serviceerhvervet til den samlede produktivetsfremgang siden 1995 har været sløj, da væksten i timeproduktiviteten i erhvervet har været svag. Samtidig er beskæftigelsesandelen steget i et erhverv, som har et lavere produktivetsniveau end den generelle økonomi. Det er medvirkende til at trække ned i den samlede produktivitet, jf. figur 10. Hvis Danmark skal have en højere produktivetsvækst, skal væksten i serviceerhvervene være større på grund af erhvervs store andel af den samlede beskæftigelse.

Figur 10

Årligt bidrag til timeproduktiviteten i de private erhverv fra forskydninger af beskæftigelse

Figur 11

Løn- og produktivitetsudvikling i den private sektor siden 1970

Anm.: Beskæftigelse er målt i antal timer i figur 10. I figur 11 er timelønnen beregnet som den samlede lønsum pr. præsteret time, og timeproduktiviteten er beregnet som bruttoværditilvæksten pr. præsteret time.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

En høj produktivitet er afgørende, hvis Danmark skal fastholde og sikre flere vellønnede job i den private sektor. Det skyldes, at lønningerne over tid afspejler den værdi, medarbejderne kan skabe, dvs. deres produktivetsniveau. I et historisk perspektiv har lønningerne også fulgt med produktiviteten (nominelt), jf. figur 11. Produktivitetskommissionen³ illustrerer med et eksempel produktivetsudviklingens betydning for lønningerne og velstanden igennem følgende beregning: Hvis vi i hele perioden siden 1960 havde haft den samme lave produktivetsvækst, som vi har oplevet siden 1996, dvs. 0,8 pct. om året, så ville den almindelige dansker i dag kun have det halve i løn. Arbejdstiden – og priserne på de varer og tjenester, vi køber – ville derimod være de samme. Leføden – og pengene til velfærd – ville med andre ord være markant lavere.

³ Produktivitetskommissionen: Det handler om velstand og velfærd.